

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-område

SE0540117 Smula ås

EU:s medlemsländer bygger upp ett sk. "ekologiskt nätverk" av naturområden som kallas Natura 2000. Livsmiljöerna för vilda djur och växter krymper i snabb takt och många arter hotas av utrotning. Länderna i EU samarbetar därför för att försöka bevara det europeiska växt- och djurlivet. Arbetet grundas på två EU-direktiv, *fågeldirektivet* och *art- och habitatdirektivet*.

Natura 2000-områden i Västra Götalands län

I Västra Götalands län finns 406 av regeringen beslutade Natura 2000-områden (t.o.m. år 2004) som sammanlagt har en yta av cirka 240 900 hektar. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU direktiven bestämda naturtyper och arter. I länet förekommer 54 av dessa naturtyper och 95 djur- och växtarter. Arbetet med att utse områden har pågått sedan EU-inträdet 1995. Naturtyperna kan sammanfattas i följande kategorier och täcker cirka hälften av den totala ytan.

- Berg / hållmark, 3 800 ha
- Odlingssmark / hed, 3 506 ha
- Lövskog, 5 248 ha
- Barrskog, 8 475 ha
- Våtmark / hed, 14 218 ha
- Sötvatten, 21 567 ha
- Sötvatten, Vättern, 60 000 ha
- Hav / kust, 25 304 ha

Bevarandeplanen

Till varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan. Den ger en beskrivning av området och dess naturvärden, vad som kan skada eller påverka naturvärdena samt vad som krävs för att de ska finnas kvar. Planen ska också underlätta vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplaner utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Planen kan dock revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den sägs vara ett "*levande dokument*". Det är därför aldrig för sent att bidra med kunskap och synpunkter, kontakta gärna Länsstyrelsen. När bevarandeplanen ändras medför det att den måste fastställas på nytt. Markägare och andra berörda ges då nytt tillfälle att lämna synpunkter om ändringarna är av betydelse.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det gäller även åtgärder utanför Natura 2000-området (regleras av miljöbalken). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i ett område bör man samråda med länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska istället samråd hållas med skogsvårdsstyrelsen innan en åtgärd påbörjas.

Mer information

Länsstyrelsen - www.o.lst.se - Telefon 031-60 50 00 vx. - E-post: natura2000@o.lst.se

Skogsvårdsstyrelsen - www.svo.se - Telefon 033-17 73 30 vx. - E-post: svs@svsvg.svo.se

Naturvårdsverket - www.naturvardsverket.se

Om lagstiftningen som Natura 2000 bygger på

Ett Natura 2000-områdes juridiska status bestäms av flera paragrafer i miljöbalken. Förutom bestämmelser om områdesskydd och tillståndsprövning enligt 7 kap. miljöbalken är Natura 2000-områden även riksintresseområden enligt 4 kap. 1 och 8 §§ i miljöbalken, vilket innebär att Natura 2000-bestämmelserna får en tydlig koppling till en rad andra lagar som rör markanvändning. Bestämmelser som rör miljökonsekvensbeskrivningar (MKB), tillsyn och ersättningsfrågor m.m. i Natura 2000-områden finns även i miljöbalkens kapitel 6:1 och 7, 11:9, 17:3, 19:2, 21:7, 29:4 och 31:4 och 5 kap. MB samt i förordningen om områdesskydd (1998:1252).

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Sofia Åström

BEVARANDEPLAN Diarienummer:
Fastställd 511-19637-2005
2005-08-15

Enligt sändlista

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540117 Smula ås

Kommun: Falköping Områdets totala areal: 3,2 ha

Områdestyp: pSCI Biogeografisk region: Boreal

Naturtyper och arter som måste bevaras i området:

6210 - Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen

6270 - Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen*

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se förteckningen) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus inom sin biogeografiska region. Det här området utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk av områden som Natura 2000 bygger på.

Det främsta syftet är att bevara de öppna betesmarkerna som hyser en fin och artrik flora med bland annat drakblomma och smalbladig lungört.

Regeringen fattade beslut om att föreslå området till Natura 2000-nätverket i januari 1997.

Beskrivning av området

Smula ås är en nästan kilometerlång åsrygg som sträcker sig i nordsydlig riktning genom odlingslandskapet i Smula socken. Åsen är bitvis brant, och höjer sig markant över det omgivande landskapet. I söder angränsar den till Ätran. Åsen har tidigare hävdats med slåtter, men under 1900-talet har slåttern ersatts av bete. Floran på åsen är tydligt kalkpåverkad och av torrängskaraktär. Bland arterna märks en lång rad av karaktärsarterna för de stäppartade torrängarna - fältvädd, krissla, trollsmultron, drakblomma, smalbladig lungört, blodnäva, färgmåra, jordtistel och backsmultron är exempel. Träd och buskskiktet är mycket glest, det domineras av enbuskar med inslag av enstaka träd.

Åsen kan delas in i tre delar, en söder om bruksvägen och en del i norr som skiljs från den mellersta delen av ett flackt, kulturpåverkat område. Den norra åssträckningen, som i sin förlängning fortsätter utanför reservatet i norr, har tidigare haft ett tätare trädskikt som gallrats och är nu glest bevuxet med träd och buskar. Här finns dock ett visst uppslag av aspsly. De

mellersta och norra delarna ingick 2003 i en inventering av örtrika torrängar. Då noterades att hävden minskat något på senare år med en allt mer uppluckrad grässvål som följd. Antalet blommande plantor av smalbladig lungört hade ökat jämfört med motsvarande inventering 1998, medan antalet drakblomma var färre än 1998. De norra och mellersta delarna har ett sent betespåsläpp till skillnad från den södra delen som har en längre betessäsong och ett hårdare bete.

För att de totala arealerna av naturliga fodermarker inte ska minska är det viktigt att även slätter- och betesmarkerna i närområdet bevaras. I närheten av Natura 2000-området finns ytterligare områden med öppna gräsmarker. Det är viktigt för landskapet som helhet att även dessa marker hävdas. Dessutom utgör dessa marker potentiella lokaler för drakblomma och smalbladig lungört, två sällsynta arter som växer på Smula ås.

Bevarandemål

Området ska bestå av välhävdade betesmarker med bibehållen öppen karaktär utan igenväxningsvegetation.

Exempel på uppföljningsbara bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art. Vilka av dessa mål som kommer att användas i området bestäms när kompletterande inventeringar genomförs. Då kommer även koder som x, y och liknande att ersättas med siffror och arter. Mål inom parantes är preliminära och kan komma att justeras.

Markägareförhållanden

Privat.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som skulle kunna påverka områdets naturvärden negativt är:

- Upphört bete eller svagt betetryck kan leda till igenväxning och utarmning av den hävdgynnade floran.
- För tidigt betespåsläpp och/eller för hårt bete kan påverka arter som smalbladig lungört och drakblomma negativt.
- Gödsling, tillskottsutfodring och sambete med gödslad vall är exempel på åtgärder som ger näringstillförsel till marken vilket kan missgynna den konkurrenssvaga floran
- Nedfall av luftburna föroreningar och kväve kan påverka artsammansättningen i fältskiktet negativt.
- Kalkning och insädd av främmande arter kan påverka floran negativt.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin kan vara negativt för den dynglevande insektsfaunan.
- Igenväxning/ohävd/plantering/gödsling av naturbetesmarker i närområdet minskar förutsättningarna för populationsdynamik mellan områdena.
- Grustäkt, andra markarbeten, förändrad markanvändning samt att anläggande av upplag kan skada åsen och de naturtyper som finns inom området.*

*regleras i reservatets föreskifter

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Den del av åsen som ingår i Natura 2000 är dessutom skyddad som naturreservat. Området omfattas även av riksintresse för naturvård samt utgörs av nationellt utpekade och regionalt värdefulla odlingslandskap. Det nordligaste åsavsnittet omfattas även av landskapsbildskydd. En åtgärdsplan för EUs miljöersättning finns upprättad för området.

I anslutning till reservatet finns partier av liknande karaktär som förhöjer Natura 2000-områdets naturvärden. Dessa områden saknar idag skydd, dock finns åtgärdsplaner för EUs miljöersättning upprättade. Regelbunden uppföljning av hävden i dessa områden bör ske.

Skötsel:

Området betas idag, den mellersta och norra delen av åsen med sent betespåsläpp två år av tre. Det är angeläget att se över skötseln ytterligare för att få bästa möjliga förutsättningar för de arter som hör hemma i de stäppartade torrängarna, till exempel drakblomma och smalbladig lungört. Slåtter med efterbete kan vara ett bättre alternativ för delar av åsen, speciellt i den mellersta delen där drakblomma finns. Om områdets betas är det mycket viktigt att betetrycket hålls under uppsikt så att det inte minskar eller ökar i den utsträckning att vegetationen påverkas negativt. Även om betespåsläppet sker sent på säsongen är det viktigt att åsen är väl avbetad vid betessäsongens slut.

Röjning av sly behövs göras i områdets nordligaste delar.

Reservatet saknar aktuell skötselplan. En ny skötselplan bör utformas samtidigt som skötselformerna ses över.

Bevarandestatus

Bevarandestatus beskrivs under respektive art.

Uppföljning av naturtyper och arter

De i bevarandeplanen angivna målen ska följas upp.

Bevarandemålen följs upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Naturtyper som inte kräver skötsel följs upp stickprovsvis med glesa tidsintervall liksom arter som till exempel förekommer på många lokaler eller som inte är hotade i så hög grad. Områden som vid basinventeringen inte konstateras ha gynnsam bevarandestatus följs upp regelbundet tills gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Samtliga områden ska följas upp om de innehåller arter och naturtyper som är sällsynta, särskilt viktiga för biologisk mångfald eller kräver regelbunden skötsel.

Dokumentation

Jordbruksverket, 2005. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004. Objektrapport Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1964: Skötselplan för naturreservatet Smula ås. Beslut 1964-12-30.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Värdefulla odlingslandskap i Skaraborgs län.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1994: Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun. Rapport - 94/19.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 1999: Miljöövervakning av örtrika torrängar i Skaraborg 1998. Rapport 1999:3.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2003: Örtrika torrängar på Falbygden år 2003, samt några i Ätradalen,

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, rapport 2003:55

Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (National Conservation Plan for the Agricultural Landscape). ISBN 91-620-4815-5.

Naturtyper, djur- och växtarter som speciellt måste bevaras i området

6210 Kalkgräsmarker (*viktiga orkidélokaler) nedanför trädgränsen

---

Beskrivning: Åsen utgörs till största delen av stäppartad torräng och kalkpräglad betesmark som kan klassas som naturtypen kalkgräsmarker. Floran karakteriseras av kalkfördragande arter så som fältvädd, krissla, drakblomma, smalbladig lungört, blodnäva, färgmåra, jordtistel och backsmultron. Marken är i huvudsak välhävdat med bete. I de delar av åsen där betessläppet sker sent är frekvensen av mindre hävdfördragande arter som blodnäva och ängshavre högre. Här har även drakblomman sin växtplats.

Generellt sett utgörs naturtypen av torra till friska, betespräglade kalkrika gräsmarker ofta med ett mycket stort inslag av örter. Här ingår olika faser av ängshavre-samhällen. Miljöerna är i regel mycket artrika. Ibland kan dessa marker vara viktiga orkidélokaler.

Naturtypen är känslig för ökad näringstillförsel, beskuggning och förnaansamling (igenväxning), utebliven eller förändrad hävd, minskad areal samt exploatering. Naturtypen är också känslig för minskning av populationerna hos de typiska arterna och konkurrens från för området främmande arter.

Bevarandemål: Areal
- Arealen kalkgräsmarker ska vara minst 2,6 hektar eller öka.

Struktur och funktion

- Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett).
- Negativa indikatorarter ska inte förekomma med mer än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkäx, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, samt blommande exemplar av grenrör, hundäxing och hässlebrodd).
- Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i ett välhävdat landskap ska vara högst x (10) %. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

Typiska arter

- Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x av de typiska kärlväxterarterna (färgmåra, jordtistel, trollsmultron, vårfingerört, småfingerört, smalbladig lungört, sandmaskros, hirsstarr, jungfrulinarter, rödkämpar, sommarfibbla, vildlin) ska förekomma i minst y% av provytorna.
- Förekomsten av typiska fjärilar ska bibehållas eller öka. Minst x av de typiska fjärilsarterna a,b, c etc ska finnas i minst y% av transekterna.

Negativ påverkan: Negativ påverkan för naturtypen är den som beskrivits för området som helhet.

Bevarandeåtgärder: Bevarandeåtgärder för naturtypen är de som beskrivits för området som helhet.

Bevarandestatus: Måttlig-god.

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.

6270 Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen*

Beskrivning: Denna naturtyp finns på vissa delar av åsens sidor, där florans inte är lika markant kalkpräglad. Marken är i huvudsak välhävdad.

Generellt sett utgörs naturtypen av torra till friska gräsmarker nedanför trädgränsen, ofta på kalkfattig grund, med lång kontinuitet av betesdrift. Markerna kan i tidigare skeden ha varit hävdade genom slåtter. De är mer eller mindre ogödslade och har en artrik vegetation av hävdgynnade kärlväxter och svampar. Träd kan förekomma, dock får trädskiktets krontäckning inte överstiga 25 %. Vid tätare krontäckning övergår typen i 9070. Naturtypen uppvisar i landet en mycket stor variation. De torra typerna kan vara örtrika, vara av fårsvingeltyp eller vara hållmarkstorrängar. De friska typerna utgörs av ängsartade rödvensamhällen, örtrika typer, artrika fårsvingelsamhällen eller samhällen av skogsnäva-typ.

Naturtypen är känslig för ökad näringstillförsel, beskuggning och förnaansamling (igenväxning), utebliven eller förändrad hävd, minskad areal samt exploatering. Naturtypen är också känslig för minskning av populationerna hos de typiska arterna och konkurrens från för området främmande arter.

Bevarandemål: Areal

- Arealen artrika låglandsgräsmarker ska vara minst 0,8 hektar.

Struktur och funktion

- Minst 95 % av arealen ska vara väl hävdad varje år vid vegetationsperiodens slut (med "väl hävdad" menas som regel att hävden varit så god att ingen skadlig ansamling av förna skett).
- Negativa indikatorarter ska inte förekomma med mer än 5 % täckning eller frekvens (negativa indikatorarter är hundkex, brännässla, åkertistel, krusskräppa, örnbräken, samt blommande exemplar av grenrör, hundäxing och hässlebrodd).
- Krontäckning av träd och buskar som vuxit upp i ett välhävdad landskap ska vara högst x (25) %. Vedartad igenväxningsvegetation ska inte förekomma (det vill säga träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag).

Typiska arter

- Förekomsten av typiska kärlväxter ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av de typiska kärlväxtarterna (jordtistel, vårfingerört, backsippa, backtimjan, blåsuga, gullviva, prästkrage, rödkämpar, slåttergubbe, slåtterfibbla, sommarfibbla, ängsvädd, öägontröstarter, skallrearter, jungfrulinarter) ska förekomma i minst y % av provytorna.
- Förekomsten av typiska fjärilsarter och spillningslevande bladhorningar ska bibehållas eller öka. Minst x stycken av arterna a, b, c etc. ska förekomma i minst y % av transekterna.

Negativ påverkan: Negativ påverkan för naturtypen är den som beskrivits för området som helhet.

Bevarandeåtgärder: Bevarandeåtgärder för naturtypen är de som beskrivits för området som helhet.

Bevarandestatus: God.

Uppföljning: Se tillsvidare den allmänna beskrivningen under rubriken: Uppföljning av naturtyper och arter. Uppföljningsmetoder mm. kommer att beskrivas senare.
